

Милорад Маринковић

ФАКТУРА ПРОЖИВЉЕНЕ ПРИЧЕ

Никола Поповић, *Скице за пловидбу*
Агноста, Београд, 2019.

Никола Поповић, књижевни преводилац, писац и професор италијанског језика и књижевности, у својој другој књизи путописне прозе „Скице за пловидбу” доноси вредно уметничко остварење, штиво значајног тематског, геопоетичког, социокултуролошког, симболичко-алегоријског амбитуса, писано зналачки, у ненаданом споју луцидног надахнућа и приповедачко-формалног виртуозитета, отворено и комуникативно, штиво које позива на поновна ишчитавања. Без опортуне потребе да се удовољи стилској и поетичкој норми књижевне средине у којој настаје, ова проза износи на литерарну трпезу залогај живота богато проживљеног, са продуженим дејством које позива на рефлексију и евоцира метафизичку раван као поетску потку стварности.

Приповедачки стил Поповићев је јасан и прегледан, али у томе није његова главна поента; могло би се рећи да је она у његовој евокативности, латентној и вишезначној рефлексивности, контрапункту слојева значења писаном по узору на контрапункт самога живота, са ритмом приповедања који не упада нити у монотонију нити у њој супротну крајност, а који је ипак ванредно гибак и прилагодљив реалности коју слика. У причу су вешто уткани сви неопходни елементи амбијента (пејзаж, клима, архитектура), историјског контекста, друштвене (чак и политичке) збиље – обичаји, музика, свакодневни савремени живот, што све додатно бива осветљено увођењем не случајно изабраних ликова које аутор упознаје, сусреће, а на које се углавном излива ауторова наклоност, симпатија и емпатија. Уз то, имамо и сегменте чисте наратије са јасном дистанцом хроничара и путописца у њима. На де-

лу је дакле, једна синестезијска литература, која се додатно ослања на разгранату интертекстуалну комуникацију са текстовима у ближој или даљој орбити писца, или пак простора и тема његових путописа.

Посебан слој представља отворена или латентна везаност ових путописа за визуру човека који потиче са балканских простора, па можемо говорити о томе да Поповић ишчитава збиљу људи и предела у којима борави из угла свог сопственог, балканског (уже речено: српског и босанског) кода, погледа на свет, а који опет гаји нескривену културолошку повезаност са Левантом, Блиским истоком, те културом Медитерана у ширем смислу.

Поменута интертекстуална комуникација се примарно ишчитава из цитата који се налазе у функцији мота испред сваког путописа – цитати из литературе, која је образовни и литерарни багаж Поповићев као италијанисте и (путо)писца откривају књижевну поруку и литерарно и животно „вјерују” самог аутора. Осврти на народна веровања, „вечне мисли” дати су нештеднице, богато испрличани и потврђени, па тако уткани у фактуру приче, као део живота и проживљеног, као основног дела путописног надахнућа.

Цитати из италијанске (Буцати, Марко Поло, Унгарети) и других књижевности, као што је суфијска поема о сеоби птица Мухамеда Атира, која се такође несумњиво налази у духовној орбити аутора, јесу и значајни путокази за читање путописне приче која следи. Они нам указују или на шири, метафизичко-симболички контекст приповедања или представљају кључ разумевања ауторове позиције и његових субјективних рефлексија које се некада најбоље и најубедљивије дају сублимирати кроз цитат, навођење туђих мисли, што је уједно и мајсторско средство аутоконтекстуализације сопствене књижевности у један шири и књижевни и културолошки миље. Секундарно, ова интертекстуална комуникација се дискретно збива у току самог приповедања које радо посеже за рефлексивним дигресијама ка великим насловима и темама, како класичне тако и модерне литературе, филма, музике.

Ипак, на крају ове уводне анализе – да не уплашимо читаоца – „Скице за пловидбу” управо нису високопарно метафизичко штиво. Оне су пре свега усредсређене на сликање и грађење живих, непосредних и комуникативних сцена, монолога и дијалога, амбијената, прича, сећања, која се плету око повести и збиље места у које аутор долази, али и око универзалног људског усуда израженог у скривеном моту и креду Поповићеве поетике: *Navigare necesse est, vivere non est necesse*. У том смислу, кроз текст ове прозе провлачи се једна дискретна сетна, елегична нота поезије о човековој пролазности, нота која чини да приповедање понекад изгуби замах, да би се хитро окренуло ка елаборирању фактографије – о музици, јелима, политици, популарној култури,

обичајима и углавном за Поповића карактеристичну, чулну, емпиријску димензију доживљеног. Исказ ипак на моменте постаје апстрактан, те се стиче утисак да нас писац води кроз своје путовање и без фабуле, толико су јасни и опипљиви описи људи, предела, догађаја које нам нуди, доспевајући на рубове поетског, бременит симболиком, дескрипцијама, дигресијама, приповедањем на више нивоа, итинерером пута преплетеним са унутарњим током мисли.

Начин на који се аутор стално враћа на своје омиљене мотиве неодољиво подсећа на вештину којом композитор обликује своју партитуру, провлачећи теме из претходних дела, из ранијих ставова, из дела других стваралаца и евоцирајући их на нов и непоновљив начин. Цела ова игра дешава се због форме, а треба да делује као да је због поетике. И то се баш код Поповића и дешава: сви његови мотиви носиоци су поетског заноса, реконтекстуализујући се увек изнова кроз нову причу, чиме само проширују своје значењско поље. Приповедање је пуно реминисценција, дигресија, рефлексива, са главним темама које неприметно круже. Органски израсла композиција, у којој се мотиви појављују и нестају, израстају и урастају у текстуру приче осигуране вишеслојном контекстуализацијом јесте резултат овог поступка. Ради се дакле о веома богатом формалном обликовању варијационе структуре, која је слична певању Леванта и Оријента, Октоиху, арапском макаму и индијским рагама, и блиска динамичкој орнаментици шара источњачке уметности, која никада не искрсава у новом тренутку у старом руху.

Међу главним мотивима „Скица за пловидбу” издваја се мотив пловидбе, који има обједињујућу функцију, као и мотив птице, парадигме сеобе. Ту је затим мотив гитаре која се појављује у мноштву облика као и других музичких инструмената (бенџо, лаута, афрички бубањ), музике уопште. Затим имамо евокацију мотива ренесансних путујућих певача и свирача или средњовековних трубадура, који се пуно пута појављују у књизи, као и помињање савремених певача и њихове музике. Ту су и источњачки мотиви, мотиви везани за кулинарство – јела, биљке и плодове. Незаобилазни Одисеј је скоро пословично ту, и писац се не либи да га оживи на свој начин, увек маштовит, али трезвено везан за садашње прилике, захватајући по културолошко-историјској дубини слојеве како Оријента, Медитерана, тако и Новог света. Од митског које долази из приче (а чему би се дивео приповедач ако не приче која се увек на нови начин преноси и прилагођава духу преносиоца, опет не губећи своје јасне црте) до свакодневног у коме пулсира било савремености.

Писац са лакоћом манипулише категоријама времена и вечности увек спреман да у причу стару више хиљада година дода зачин сопственог, савременог искуства и сазнања. Он то чини сасвим спонтано, лежерно и са стилем који придобија одмах симпатију читаоца. Из ње-

говог казивања избија лична блискост и присност која је подједнака и са оним митским, давним, као са оним блиским, свакодневним. У светлу такве диоптрије добијамо једну позадинску лајт-тему и приповест – то је на много места присутна већ позната приповест о пролазности и смрти, о времену и вечности. И о томе шта човек јесте и шта све може бити. Свакако ништа ван приче. Јер неиспричана прича не постоји, иако људи у њој свакако постоје, а писац их налази у обичајима, у храни, мирисима, и како он каже у проминућима.

Поповић је мајстор брзог литерарног цртежа. Своје ликове описује у неколико кратких потеза након којих следе драперије и орнаменти његових дигресија, било хедонистичких, било културолошких или филозофских, или оних налик кроки-анегдотама. Његови су ликови живи, као на траци светлописца, он их суочава са сопственом непосредношћу, чија је тенденција донекле свођење других на сопствени модел, на оно што и сам највише воли (а то су вино, жена и пловидба, и наравно Либан и гитара, лаута). Ипак, то је толико људски и опасно би било то системски замерити Поповићевој прози, јер само кроз себе можемо разумети и видети другог, јер у основи и не постоји други а да није у вези са једним и са сопством. У тој особини лежи хуманост, али и пут изласка из самога себе – у новог себе. Аутор показује велику снагу, ту – да разуме, воли и прати обичног човека и његове пасије, јер у њима је онај тајанствени садржај света, који често именује као музику, страсти, природу, обичаје, Либан, Босну, али само именоване не означава суштину. Смисао је овде иза свега тога, дат је у фрагментима, писац га открива или још боље наговештава пишући о својим омиљеним темама. Иако тај обичан човек свима изгледа као рођени губитник, као одсуство величине духа и корифејског патоса, тешко је не бити на његовој страни, посебно с обзиром на тренутно окретање точка историје, којој он сада није миљеник.

Пловидба је, наравно, више од мотива, више од параболе, алегорије, пловидба је сам живот, тако да се она може читати на свим значењским нивоима. Чини нам се најближе спиритуално тумачење ове параболе, које скоро да можемо повезати са оном заљубљеношћу коју је поседовао Бог када је свога сина послао да сабере своје стадо или са оном заљубљеношћу са којом се човек приљубљује својој жени у митској визији рађања новог племена. Пловидба је духовно путовање, а таласи и море јесу параболa Божанске воље, провиђења. И пловидба је у том смислу препуштање истој, за исихасте, најдубљи облик побожности, исто оно што је за аутора добро вино и жива традиција која га даје.

Писац је успешан у стварању готово сликарских мотива, које дефинише јасним контекстом и кратким, али живим описом. И ту је већ сва метафизика једне слике. Стога ово дело може даровитом сликару по-

служити као инспирација за циклусе слика, о пределима које је аутор прошао, а сликар читајући доживео. Слично би се, можда у неком полусценском жанру или у радиофонској форми, у поводу Поповићеве прозе могао огласити и композитор. Његове приче су на моменте звучне, јер је такав њихов лексички материјал. И оне кроз своје дескриптивне слојеве више него кроз спрегове речи евоцирају неки латентни звук, неку позадинску музику.

Способност превођења значења код Поповића је виртуозни приповедачки манир, где видимо врсног преводиоца. Његово изворно занимање преводиоца доживљава своју ренесансу на нивоу преплитања слојева симболичких равни и њихово лежерно повезивање са крајње једноставним свакодневним ситуацијама. Он сада овај свој таленат користи у једној можда и лакшој књижевној форми, али постоји могућност да се даље развије и оствари као средство извођења сложеније форме и другог жанра. Можда се у њему крије романописац или лежи даровит либретиста. Ми то сада не можемо са сигурношћу знати, јер је пред њим и даље пловидба, чије је скице пажљиво разрадио.

Најпосле: да ли се увек мора све рећи, или ће неке ствари бити остављене за следећу пловидбу? Описи људских односа оних који заједно плове и њихове присности носе можда и најдубље делове текста ове књиге, чија дубина и мудрост досежу изнад претпостављене амбиције коју има сама форма. Елементе литерарног образовања аутор дозира-но евоцира, дајући нам до знања да је сва његова ерудиција у служби живота и разумевања садашњости и људи напослетку. Враћа се својим сусретима и својим ликовима као најважнијој упоришној тачки своје прозе. А ликови могу да буду и прозаични и дубоки, он прихвата и једне и друге, јер их и једне и друге делегира живот сам – у његову прозу.